

PÉTER I. ZOLTÁN

Példás palotafelújítás Váradon

Társadalom

Az utóbbi évtizedben nagyon elhanyagolt állapotba került a nagyváradai igazságügyi palota. Rossz volt nézni a több mint százéves épületet a málladozó vakolatával, részben védőhá-lóval borítva. De aztán a szakminisztérium pénzt adott a beruházásra, akadtak a műemlékvédelmi előírásokat mara-déktalanul tiszteletben tartó tervezők, kivitelezők is, így 2016 tavaszára eredeti szépségében pompázhatott újra az igazságügyi palota. Sőt, akár azt is mondhatjuk, hogy a mai generáció sohasem láthatta ilyen szépnek, hiszen nagyon régen újították fel külsőleg. A belsőről már ne is beszéljünk, hogy mennyire lelakták, mióta a rendszerváltás után visz-szaköltözhettek az igazságügyi intézmények.

A Boros László által irányított felújítás során külsőleg tiszte-letben tartották az eredeti terveket, az elenyészett ablako-kat hitelesen pótolták a régiek alapján, a homlokzaton levő díszes bejárati kaput példásan restaurálták, a főhomlokza-ton levő négy allegorikus szoborból hármat restauráltak, a negyedik már olyan állapotban volt, hogy azon már nem lehetett segíteni, ezért a régi alapján újrakészítették. A to-vábbi részletekben és a palota egészében is a legfontosabb követelmény a hitelesség volt.

Belsőleg is ugyanez volt az alapelv, semmit sem változtat-tak, csak megújítottak, illetve felújították az összes épületgé-pészeti berendezést. Külön említést érdemel a díszterem fel-újítása: ennek során felszínre kerültek az eredeti freskók, s restaurálva az eredeti állapotokat tükrözhetik. Liftházat úgy létesítettek az egyik világítóaknában, hogy azzal ne sértsék az eredeti belső képét. Mivel szükség volt újabb ter-mekre is, ezeket a belső udvar mélyén alakították ki, bejá-rással a megnagyobbított, korszerűsített pincéből, nem ront-va ezzel az eredeti állapotokat.

PÉTER I. ZOLTÁN Podma-niczky-díjas helytörté-nész, újságíró (1949, Nagyvárad). 1991–2009 között a Bihari Napló munkatársa. A Budapesti Műszaki Egyetem mű-emlékvédő szakmérnöki karán tanult. 1992-től számos helytörténeti és irodalomtörténeti köny-ve jelent meg.

Végeredményben a helyi igazságszol-gáltatás összes lépcsőfoka helyet kap-hatott a 21. századnak megfelelően megújított, korszerűsített palotában.

A Frimont család palotája

A mai igazságügyi palota helyén a 19. században még a Frimont család emeletes palotája állt. Valamikor 1821 után építhette gróf Frimont János a palotáját, bár az is lehet, hogy csak megvásárolta a már meglévő épít-ményt. Az Alsó-Lotaringiából származó Frimont János gróf ugyanis 1821-ben még Nápoly felszabadítója-ként jeleskedett a harcokban – ami-ért a szicíliai király egyenesen

antradoccói herceggé nevezte ki. Frimont generális a vitézségéért és katonai érdemeiért Bihar megyében hat községet kapott, köztük Palotát, ahol monumentális katolikus templomot is építtetett. Halála után, 1837-ben minden vagyonát két gyermeke örökölte. Fia egy balesetben meghalt. Lánya, a Bécsben élő gróf Frimont Theodora özv. Lónyay Andorné a család utolsó sarjaként, 1868. január 22-én a váradi palotát 50 ezer forintért eladta „Biharmegye közönségének”. Ezt követően az állam a megyétől bérelte törvényszék részére az épületet. A század vége felé a palota már nem felelt meg a törvényszék igényeinek, ezért egy új igazságügyi palota építését határozták el.

Az új igazságügyi palota

A belügyminiszter 1896 januárjában hagyta jóvá a Frimont-palota lebontását, miután a kincstár 40 ezer forintért megvásárolta az ingatlant a megyétől. A törvényszék az új palota felépültéig a Szent László téri egykori püspöki lakba költözött.

Az új igazságügyi palota tervét Kiss István (1857–1902) műegyetemi magántanár készítette, aki 1875-től a budapesti műegyetemen tanult, és 1880-ban, Magyarországon elsőként szerzett építész oklevelet. 1876–1880 között a budapesti, IV. kerületi főreáliskolában tanított, majd a műegyetemen tanársegéd, 1885-től magántanár lett. A 19. század második felében sokat foglalkoztatták. Ebben az időben már az igazságügyi paloták tervezésére szakosodott. Ő tervezte a nagy-

Az illusztráció jobb oldalán az egykori egyemeletes Frimont-palota látható

váradi igazságügyi palota mellett a komáromi, a kalocsai és a miskolci törvényszék épületét is, de az ő nevét dicséri a marosvásárhelyi Székelyföldi Iparmúzeum épülete, a mosonmagyaróvári, valamint a veszprémi megyeháza is.

A váradi igazságügyi palota kivitelezésére kiírt árlejtésre 39 ajánlat érkezett, végül mint legelőnyösebb ajánlattevő Schiffer Miksa mérnök kapott megbízást. A régi épületet 1897 márciusában kezdték bontani.

Az egykori Frimont-palota épületének vonalától hat méterrel beljebb építkeztek, kiegyenesítve ezzel a Széchenyi tér északi frontját. A helyi sajtó május végén már arról számolt be, hogy az építkezéssel az első emeletig jutottak, ugyanis három váltásban, még éjjel is dolgoztak. Augusztus 7-én megtarthatták a bokrétaünnepélyt is, ugyanezen hónap derekától már csak a belső munkálatok maradtak hátra.

Az igazságügyi palota lépcsőházában egy másfél méter magas gránit emléktáblát is elhelyeztek 1899 május havában az alábbi szöveggel: „Épült 1897–1899-ben / I. Ferencz József / Ő Császári és Apostoli Kir. Felségének / Uralkodása alatt / Báró Bánffy Dezső / m. kir. miniszterelnök és / Erdélyi Sándor / m. kir. igazságügyminiszter / működése idejében. / Tervezte Kiss István műépítész / Műegyetemi magántanár. / Építette Schiffer Miksa mérnök”. Az emléktábla az impériumváltás után eltűnt a lépcsőházból, a mostani felújítás során hiába keresték...

A törvényszék hivatalai 1898 szeptemberében költöztek be az új épületbe. Hivatalosan csak 1899 januárjában vették át, de az áprilusra tervezett megnyitóünnepély elmaradt. Ennek oka máig sem ismeretes. Az ellenben tény, hogy a gyors építkezés, a figyelmetlen anyagválasztás ártott a minőségnek.

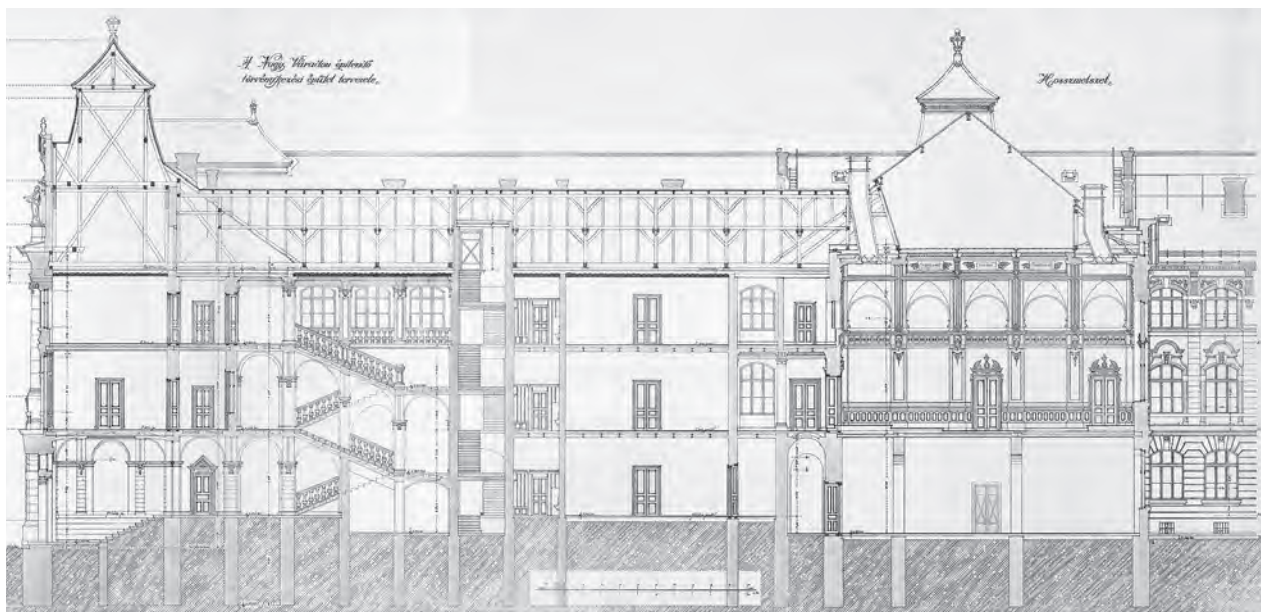
Alig három év elteltével a második emeleten több helyen is leszakadt a mennyezet. A rendőrség és az államépítészeti hivatal ellenőrzése nyomán 23 helyiséget azonnal kiürítettek. A vizsgálat szerint elgombásodott fagerendák okozták a bajt.

A *Tiszántúl* napilap 1901. július 24-i száma szerint „a törvényszéki palota kijavítása iránt már intézkedtek, s mivel bebizonyult, hogy nemcsak a felhasznált anyag, de a rendszer is rossz volt, egészen új módon javítják ki az épületet. A fagerendák helyett vassínek közé téglá boltozatot [ún. *poroszsiüveg boltozatot*] készítenek. A javítási munkálatoknak október 15-ig egészen kell lenni. Az új rendszer a tűz ellen is biztosabb lesz.”

A felújítás során az eredeti tervrajzokhoz igazodtak

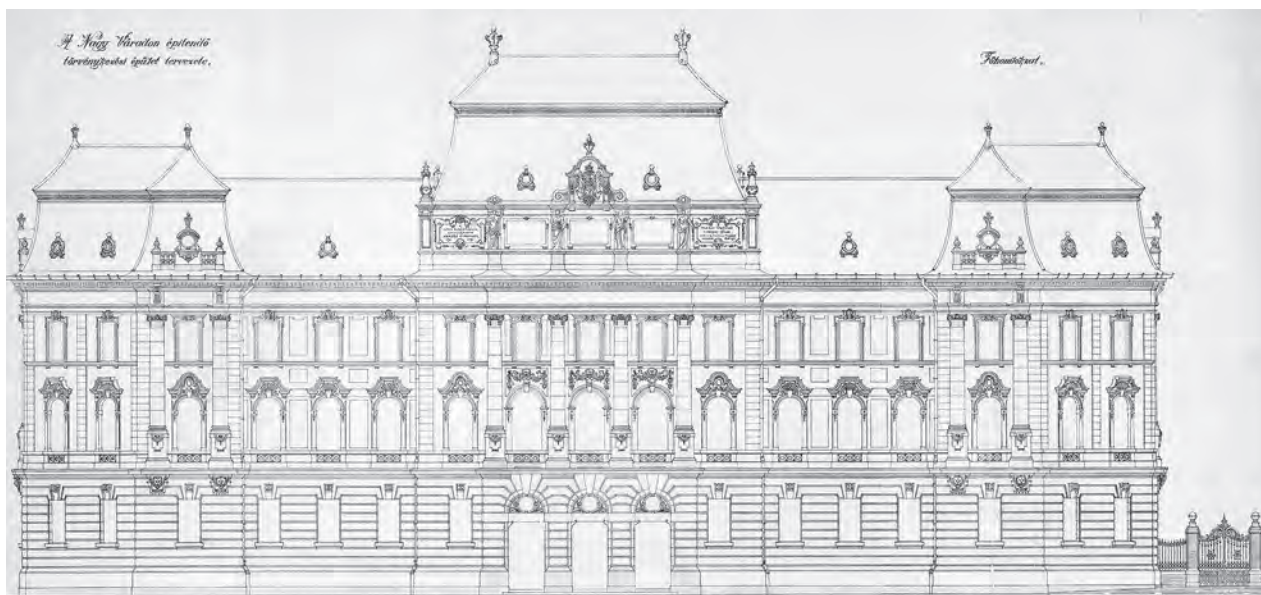
Az eklektikus stílusú palota legdíszesebb része az emeleket átfogó, jón fejezetű féloszloprenddel függőlegesen tagolt középrizalit. A koronázópárkány feletti vakkeretes attika elé az igazságszolgáltatás cinklemezből készített négy allegorikus szobrát állították, melyek az igazságot, a jogvédelmet, a büntetést és az ítéletet ábrázolják.

A szobrokat Jankovits Gyula jeles fővárosi szobrászművész készítette, aki az Országház számára is mintázott több domborművet. Az ő tehetségét dicséri Jókai Mór mellszobra a Svábhegyen (1906), de legkiemelkedőbb alkotásának a fővárosi Szent Gellért-szobrot tartják, melyet 1902-ben állítottak fel.

Az épület földszintje rusztikaszerű vakolatot kapott, ablakai zárkóval díszített egyenes lezárásúak. A második emelet szegmensíves ablakainál is zárkóvet alkalmaztak. Az első emelet ablakai nagyobb méretű, díszes szemöldökű félkör-ívesek.

A középrizalitot, valamint a sarokrizalitokat is manzárdtető fedi. A sarkokon alkalmazott armírozás, akár az oroszlánfejet formázó gyámkő, az emeleti ablakok köténydíszei vagy a

A palota Törvényszék utcai mellékhomlokzati rajza

A palota főhomlokzata Kiss István tervecsomagjából

*A példásan felújított
igazságügyi palota
napjainkban*

pilaszterfejezetek az eklektikában gyakran használt vakolati díszítőelemek.

Az előcsarnokba három nagy félköríves ajtón lehet bejutni. Kiss István műegyetemi tanár itt is alkalmazta a bírósági épületekben szokásos oszlopcsarnokos lépcsőfeljárót. A belső elrendezés tipológiai rendszerét a törvénykezést szolgáló egységes szemlélet jellemzi. A két utcára és egy sikátorra, valamint a térre néző palota két belső udvart zár közre.

Végezetül megállapítható: a 19. század legvégén emelt, mára felújított igazságügyi palota még hangsúlyosabban hirdeti a tervező szakmai képességét. Azt is értékelni kell, hogy az igazságügyi palota az összképet nem befolyásoló jelenkori kiegészítésekkel megfelel a 21. század igényeinek is.